

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

*“Екологічна експертиза та її
завдання”*

ІНДЗ
Виконала
студентка 53 групи
хіміко-біологічного факультету
Лиса Марія

План

1. Вступ
2. Загальна характеристика екологічної експертизи, її основні завдання
3. Принципи здійснення екологічної експертизи, її об'єкти та суб'єкти
4. Види екологічної експертизи.
5. Висновки.
6. Список використаної літератури.

Вступ

Однією з найбільш актуальних глобальних проблем сучасності є охорона навколишнього середовища. Ця проблема набула особливого значення у другій половині ХХ ст. Науково-технічний прогрес істотно розширив масштаби і можливості людства у сфері природокористування. Були порушені об'єктивні закономірності взаємодії суспільства і природи. Негативні наслідки цього процесу вийшли з-під контролю. Як результат, природа досить швидко перетворилася у навколишнє середовище, забруднене й отруєне відходами виробництва. Здоров'я і саме життя людини поставлені під загрозу.

Ця проблема стосується як планети в цілому, так і її регіонів та практично усіх країн. Україна не є винятком серед них. Нехтування об'єктивними законами розвитку і відтворення природо-ресурсного комплексу, низький рівень екологічної свідомості суспільства та деякі інші фактори призвели до значної деградації довкілля України, надмірного забруднення поверхневих і підземних вод, атмосферного повітря і земель, нагромадження у великих кількостях шкідливих, у тому числі високотоксичних, відходів виробництва. Ці процеси спричинили різке погіршення здоров'я людей, зниження рівня народжуваності та зростання смертності.

1. Загальна характеристика екологічної експертизи, її основні завдання

Екологічна експертиза – вид науково-практичної діяльності спеціально уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів та об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього середовища та здоров'я людей, і спрямована на підготовку висновків про відповідальність запланованої чи здійснюваної діяльності вимогам і нормам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Мета екологічної експертизи (ст.4 ЗУ «Про екологічну експертизу») - запобігання негативному впливу виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього природного середовища та здоров'я людей, а також оцінка ступеня екологічної безпеки господарської діяльності та екологічних ситуацій на окремих об'єктах і територіях.

Завданням законодавства про екологічну експертизу є регулювання суспільних відносин в галузі екологічної експертизи для забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, захисту екологічних прав та інтересів громадян і держави.

Основне завдання цієї діяльності - не допустити, попередити можливий негативний вплив на довкілля.

Згідно із Законом України "Про екологічну експертизу" основними завданнями екологічної експертизи є:

- 1) визначення ступеня екологічного ризику і безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності;
- 2) організація комплексної, науково обґрунтованої оцінки об'єктів екологічної експертизи;
- 3) встановлення відповідності об'єктів експертизи вимогам екологічного законодавства, санітарних норм, будівельних норм і правил;
- 4) оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища, здоров'я людей і якість природних ресурсів;
- 5) оцінка ефективності, повноти, обґрунтованості та достатності заходів щодо охорони навколишнього середовища і здоров'я людей;
- 6) підготовка об'єктивних, всебічно обґрунтованих висновків екологічної експертизи.

2. Принципи здійснення екологічної експертизи, її об'єкти та суб'єкти

Здійснення екологічної експертизи в Україні базується на таких принципах (ст. 6 Закону України «Про екологічну експертизу»), як:

- гарантування безпечного для життя та здоров'я людей навколишнього природного середовища, тобто в процесі проведення еколого-експертних заходів мають насамперед дотримуватися основні нормативи якості навколишнього природного середовища, а також еколого-правові вимоги, пропоновані до проектування, розміщення, будівництва, експлуатації об'єктів, діяльність яких впливає на навколишнє природне середовище в цілому, і стосується, в остаточному підсумку, права кожного окремо узятото індивіда на сприятливий стан навколишнього природного середовища;
- збалансованість екологічних, економічних, медико-біологічних і соціальних інтересів та врахування громадської думки, тобто реалізація зазначеного принципу припускає всебічний підхід при здійсненні еколого-експертної діяльності;
- наукова обґрунтованість, незалежність, об'єктивність, комплексність, варіантність, превентивність, гласність.

Законодавець у даному випадку поєднує, на нашу думку, зовсім протилежні положення, які варто було б розбити на кілька самостійних принципів. Особливо це стосується таких категорій, як незалежність і гласність, які, на нашу думку, є відносно самостійними поняттями. Таким чином, на з'ясуванні змісту цього принципу варто спинитися детальніше.

Наукова обґрунтованість екологічної експертизи полягає в тому, що її висновок має спиратися на наукові аргументи, що стосуються пропонованих господарських заходів.

Незалежність як загальний принцип здійснення будь-якої діяльності, у тому числі еколого-експертної, припускає, що ніхто не може втручатися в діяльність осіб, які проводять відповідні заходи, тобто така робота виконується насамперед на основі положень законодавства про екологічну експертизу, а також відповідно до вимог, відображених у технічному завданні, що видається на виконання тієї або іншої роботи.

Об'єктивність являє собою здійснення еколого-експертних заходів на основі реальної оцінки ситуації, тобто експерт у своїй діяльності в цілому, а також при підготовці експертного висновку має проводити безсторонній аналіз об'єктів експертизи.

Комплексність передбачає всебічний аналіз об'єкта екологічної експертизи. Цей принцип зобов'язує суб'єктів еколого-експертної діяльності в міру можливості оцінити повноту видів і масштаби впливів на навколишнє середовище в процесі його реалізації.

Варіантність зобов'язує суб'єктів еколого-експертної діяльності пропонувати альтернативні заходи, що стосуються реалізації об'єкта експертизи, здійснення яких, на думку експерта, матиме менший негативний вплив на стан навколишнього середовища.

Превентивність припускає реалізацію основної мети еколого-експертних заходів, тобто запобігання негативним наслідкам господарсько-промислової діяльності людини.

Принцип гласності являє собою вимогу, спрямовану на обов'язкове інформування про здійснювану експертну діяльність окремих громадян, громадських організацій і в цілому населення, а також державні органи.

До принципів екологічної експертизи належать також:

— екологічна безпека, територіально-галузева й економічна доцільність реалізації об'єктів екологічної експертизи, запланованої чи здійснюваної діяльності. Цей принцип у частині урахування вимог екологічної безпеки багато в чому нагадує принцип, що гарантує забезпечення сприятливого для життя і здоров'я людини навколишнього середовища. У свою чергу урахування таких складових, як територіально-галузева й економічна доцільність при проведенні екологічної експертизи припускає аналіз економічної ситуації як у цілому у країні, так і в окремо узятому регіоні, а також факторів, що впливають на її динаміку;

— державне регулювання, тобто еколого-експертна діяльність здійснюється спеціально уповноваженими державними органами і регламентується нормативно-правовими документами, прийнятими на загальнодержавному рівні.

— законність, яка виступає основним принципом всієї еколого-експертної діяльності і припускає повне і неухильне дотримання положень, закріплених у нормативно-правових актах.

Стаття 5 Закону України «Про екологічну експертизу» визначає основні завдання екологічної експертизи, до яких належать:

— визначення ступеня екологічного ризику і безпеки запланованої чи здійснюваної діяльності;

— організація комплексної, науково обґрунтованої оцінки об'єктів екологічної експертизи;

— встановлення відповідності об'єктів експертизи вимогам екологічного законодавства, будівельних норм і правил;

— оцінка впливу діяльності об'єктів екологічної експертизи на стан навколишнього природного середовища і якість природних ресурсів;

— оцінка ефективності, повноти, обґрунтованості та достатності заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;

— підготовка об'єктивних, всебічно обґрунтованих висновків екологічної експертизи.

Об'єктами екологічної експертизи згідно зі ст. 27 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» і ст. 7 Закону України «Про екологічну експертизу» є:

— проекти схем розвитку і розміщення продуктивних сил, розвитку галузей народного господарства, генеральних планів населених пунктів, схем районного планування та інша передпланова і передпроектна документація;

— техніко-економічні обґрунтування і розрахунки, проекти на будівництво і реконструкцію (розширення, технічне переозброєння) підприємств та інших об'єктів, що можуть негативно впливати на стан навколишнього природного середовища, незалежно від форм власності і підпорядкування, у тому числі військового призначення;

— проекти інструктивно-методичних і нормативно-технічних актів і документів, що регламентують господарську діяльність, що негативно впливає на навколишнє природне середовище;

— документація по створенню нової техніки і технології, матеріалів і речовин, у тому числі та, що закуповується за кордоном;

— матеріали, речовини, продукція, господарські рішення, системи й об'єкти, впровадження або реалізація яких може призвести до порушення норм екологічної безпеки та негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Стаття 7 Закону України «Про екологічну експертизу» також вказує на те, що екологічній експертизі можуть підлягати екологічно небезпечні діючі об'єкти і комплекси, у тому числі військового й оборонного значення.

Суб'єктами екологічної експертизи відповідно до ст. 9 зазначеного закону є:

- а) спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органи на місцях, створювані ними спеціалізовані установи, організації та еколого-експертні підрозділи чи комісії;
- б) інші державні органи, місцеві ради і органи виконавчої влади на місцях відповідно до законодавства;
- в) громадські організації екологічного спрямування чи створювані ними спеціалізовані формування;
- г) інші установи, організації та підприємства, в тому числі іноземні юридичні та фізичні особи, які залучаються до проведення екологічної експертизи;
- г) окремі громадяни в порядку, передбаченому законом.

3. Види екологічної експертизи

Відповідно до законодавства виділяють державну, громадську та інші види екологічної експертизи.

Державна екологічна експертиза організовується і проводиться еколого-експертними підрозділами, спеціалізованими установами, організаціями або спеціально створюваними комісіями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, його органів на місцях із залученням інших органів державної виконавчої влади. Стаття 13 Закону України «Про екологічну експертизу» встановлює, що до проведення державної екологічної експертизи можуть у встановленому порядку залучатися фахівці інших установ, організацій і підприємств, а також експерти міжнародних організацій.

Здійснення державної екологічної експертизи є обов'язковим для видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, встановлюється Кабінетом Міністрів України за поданням спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів і спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони здоров'я. Проведення додаткових державних екологічних експертиз здійснюється за ініціативою заінтересованих осіб на підставі договору про надання еколого-експертних послуг або за рішенням Кабінету Міністрів України, Уряду Автономної Республіки Крим, місцевих рад чи їх виконавчих комітетів.

Законодавством про екологічну експертизу також встановлені спеціальні вимоги до документації на об'єкти державної екологічної експертизи. Зокрема, ст. 15 зазначеного закону визначає, що в документації на об'єкти державної екологічної експертизи мають відбиватися питання, що стосуються:

- комплексної еколого-економічної оцінки впливу запланованої чи здійснюваної діяльності на стан навколишнього природного середовища, використання і відтворення природних ресурсів, оформленої у вигляді окремого тому (книги, розділу) документації і заяви про екологічні наслідки діяльності;
- обґрунтування впровадження сучасних, досконалих нематеріало- і неенергоємних, мало- і безвідходних технологічних процесів;
- забезпечення комплексної переробки, утилізації й ефективного використання відходів виробництва;
- заходів щодо економії водних ресурсів, забезпечення ефективної очистки всіх видів стічних вод, а також їх використання для технічних потреб без скидання цих вод у природні водотоки і водойми;
- дієвості передбачуваних заходів щодо охорони атмосферного повітря від забруднення;
- забезпечення збереження, охорони і відтворення об'єктів рослинного і тваринного світу та природно-заповідного фонду;
- забезпечення захисту населення і навколишнього природного середовища від шкідливого впливу антропогенних фізичних, хімічних та біологічних факторів.

Документація, що подається на об'єкти державної екологічної експертизи, має бути у встановленому порядку погоджена з заінтересованими органами та містити оцінку можливих соціальних наслідків.

Закон України «Про екологічну експертизу» також регламентує умови та підстави проведення державної екологічної експертизи в Україні. Так, ст. 34 визначає, що державна екологічна експертиза проводиться у разі: а) наявної або можливої потенційної небезпеки об'єктів екологічної експертизи для навколишнього природного середовища; б) прийняття відповідного рішення Кабінетом Міністрів України, Урядом Автономної Республіки Крим, місцевими радами чи їх виконавчими комітетами, судом та правоохоронними органами відповідно до законодавства; в) зумовленості загальнодержавними екологічними інтересами.

Державна екологічна експертиза видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку, проводиться після оголошення замовником через засоби масової інформації заяви про екологічні наслідки діяльності і подання еколого-експертним органам комплекту документів з обґрунтуванням оцінки впливу на навколишнє природне середовище. Порядок передачі документації на державну екологічну експертизу визначається Кабінетом Міністрів України.

Згідно з Законом України «Про екологічну експертизу» (ст. 37) державна екологічна експертиза проводиться шляхом:

— аналізу і оцінки об'єктів екологічної експертизи — групами спеціалістів еколого-експертних підрозділів чи спеціалізованих установ і організацій органів спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів;

— еколого-експертних досліджень і оцінки об'єктів екологічної експертизи — спеціально створюваними комісіями із залученням фахівців — практиків та науковців інших підприємств, установ і організацій;

— створення спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів спільно з іншими органами державної виконавчої влади міжгалузевих експертних комісій;

— залучення на договірних засадах інших спеціалізованих організацій для попереднього експертного розгляду та підготовки відповідних пропозицій.

Стаття 38 зазначеного закону передбачає граничні строки проведення державної екологічної експертизи:

— групами спеціалістів еколого-експертних підрозділів, установ чи організацій спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів — до 45 календарних днів з продовженням у разі потреби до 60 днів, а у виняткових випадках, залежно від складності проблеми, — до 120 днів;

— спеціально створеними міжгалузевими еколого-експертними комісіями чи іншими спеціалізованими організаціями — до 90 календарних днів;

— за доопрацьованими матеріалами відповідно до висновків по передньої екологічної експертизи — до 30 календарних днів.

Початком державної екологічної експертизи вважається день подання еколого-експертному органу комплекту необхідних матеріалів і документів, а у разі необхідності — і додаткової науково-дослідної інформації з тих питань, що виникли під час проведення експертизи.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» громадська екологічна експертиза здійснюється незалежними групами спеціалістів з ініціативи громадських об'єднань, а також місцевих органів влади за рахунок їх власних коштів або на громадських засадах. Також зазначається, що громадська екологічна експертиза проводиться незалежно від державної екологічної експертизи.

Ця експертиза згідно зі ст. 16 Закону України «Про екологічну експертизу» може здійснюватися в будь-якій сфері діяльності, що потребує екологічного обґрунтування, з ініціативи громадських організацій чи інших громадських формувань. Вона може здійснюватися одночасно з державною екологічною експертизою шляхом створення на добровільних засадах тимчасових або постійних еколого-експертних колективів громадських організацій чи інших громадських формувань.

Для проведення громадської екологічної експертизи, по-перше, необхідна наявність зареєстрованої громадської організації, статут якої передбачає можливість проведення громадської екологічної експертизи. По-друге, громадська екологічна експертиза має бути офіційно зареєстрована згідно зі ст. 41 Закону «Про екологічну експертизу». По-третє, у заяві на проведення громадської екологічної експертизи необхідно зазначити склад членів експертної комісії, термін її проведення.

Найбільш неурегульованим є питання з вибором об'єкта громадської екологічної експертизи, особливо якщо він, за заявою замовника, має державну або комерційну таємницю. Це певним чином стримує можливості громадської екологічної експертизи.

Інші, крім державної і громадської, види екологічних експертиз можуть здійснюватися за ініціативою заінтересованих юридичних і фізичних осіб на договірній основі зі спеціалізованими еколого-експертними органами і формуваннями. Примірний договір про надання еколого-експертних послуг затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів (ст. 17 Закону України «Про екологічну експертизу»).

Процедура проведення екологічної експертизи має такі складові елементи, як: а) перевірка наявності та повноти необхідних матеріалів і реквізитів на об'єкти екологічної експертизи та створення еколого-експертних комісій (груп) відповідно до вимог законодавства (підготовча стадія); б) аналітичне опрацювання матеріалів екологічної експертизи, в разі необхідності натурні обстеження і проведення на їх основі порівняльного аналізу і часткових оцінок ступеня екологічної безпеки, достатності та ефективності екологічних обґрунтувань діяльності об'єктів екологічної експертизи (основна стадія); в) узагальнення окремих експертних досліджень одержаної інформації та наслідків діяльності об'єктів експертизи, підготовку висновку екологічної експертизи та подання його заінтересованим органам і особам (заключна стадія) (ст. 33 Закону України «Про екологічну експертизу»).

Висновки екологічної експертизи складаються з вступної (протокольної), констатуючої (описової) та заключної (оціночно-узагальнюючої) частин (ст. 43).

Позитивні висновки державної екологічної експертизи після затвердження їх спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища чи його органами на місцях є підставою для відкриття фінансування проектів і програм чи діяльності.

За негативної оцінки об'єктів державної екологічної експертизи замовник зобов'язаний забезпечити їх доопрацювання відповідно до вимог еколого-експертного висновку і своєчасну передачу матеріалів на додаткову державну екологічну експертизу. Висновок державної екологічної експертизи після затвердження спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища є обов'язковим для виконання.

Водночас у законодавстві передбачена можливість оскарження висновку державної екологічної експертизи. Зокрема, відповідно до ст. 44 Закону України «Про екологічну експертизу» юридичні особи, зацікавлені в спростуванні висновків державної екологічної експертизи або його окремих положень, подають обґрунтовану заяву до відповідних рад, органів державної виконавчої влади, державної екологічної експертизи та інших органів, які приймали рішення про проведення такої експертизи.

Ці органи зобов'язані в місячний строк розглянути подану заяву і за наявності підстав призначити проведення додаткової державної екологічної експертизи із залученням незалежних експертів.

Що ж стосується висновків громадської екологічної експертизи, то згідно зі ст. 42 Закону України «Про екологічну експертизу» вони надсилаються органам державної екологічної експертизи та замовникам експертизи. Ці висновки мають враховуватися при проведенні державної екологічної експертизи, а також органами, які приймають рішення про реалізацію того чи іншого господарського проекту.

Законом передбачена юридична відповідальність фізичних і юридичних осіб за порушення правил і вимог екологічної експертизи.

Висновки

На запобігання шкоди навколишньому природному середовищу об'єктивно спрямоване екологічне право України (право навколишнього природного середовища). На жаль, його регулюючий вплив на відповідні суспільні відносини сьогодні не є досить ефективним. З одного боку, це пов'язано з недоліками самого екологічного законодавства, з іншого — практикою його застосування.

Є й ще одна причина: недостатній рівень праворозуміння у сфері дії екологічного права.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про екологічну експертизу» екологічна експертиза — це вид науково-практичної діяльності спеціально уповноважених державних органів, еколого-експертних формувань та об'єднань громадян, що ґрунтується на міжгалузевому екологічному дослідженні, аналізі та оцінці передпроектних, проектних та інших матеріалів чи об'єктів, реалізація і дія яких може негативно впливати або впливає на стан навколишнього природного середовища, і спрямована на підготовку висновків про відповідність запланованої чи здійснюваної діяльності нормам і вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки.

Список використаної літератури

1. Екологічне право : Особлива частина: Повний академічний курс: Підручник для студ. юрид. вузів і фак./ За ред. В.І.Андрейцева,; Київський нац. ун-т ім.Т.Г.Шевченка. Юридичний фак.. -К.: Істина, 2001. -543 с.
2. Екологічне право України : Академічний курс: Підручник для вищих навчальних закладів/ Галина Балюк, Наталія Барбашова та ін.; За заг. ред. Ю. С. Шемшученка; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, НАНУ, Київський ун-т права. -К.: Юридична думка , 2005. -847 с.
3. Екологічне право України : Навчальний посібник для вузів/ Ред. В. К. Попова, А. П. Гетьман; М-о освіти і науки України, Нац. юридична академія України ім. Ярослава Мудрого . -Х.: Право, 2005. -381 с.
4. Малишко М. Екологічне право України : Навчальний посібник/ Микола Малишко,; Ред. В. З. Янчук. -К.: Юридична книга, 2001. -391 с.
5. Шемшученко Ю. Вибране/ Екологічне право/Юрій Шемшученко,; Ред. Кузьміна О. М.. -К.: Юридична думка , 2005. -590 с.